

EDUCAȚIE ȘI DEZVOLTARE ÎN ETAPA ACTUALĂ A ȚĂRII NOASTRE

Prof. dr. Aneta Spornie

Ministrul Educației și Învățământului

Între educație și viață social-economică există o legătură reciprocă în sensul că educația este o componentă a vieții economico-sociale și nu un scop in sine, fiind determinată de cerințele și caracterul vieții sociale dar, în același timp, influențând puternic evoluția, dezvoltarea societății însăși. Educația are în vedere pregătirea tuturor membrilor societății prin mijloace variate, pentru că nu se limitează numai la tineră generație, societatea noastră promovind educația permanentă. Obiectivele principale ale educației au în vedere atingerea unui anumit nivel de cunoștințe de către masa largă de oameni ai muncii, mai concret formarea omului nou corespunzător exigentelor societății socialiste multilateral dezvoltate și mai ales viitoarelor exigențe ale societății comuniste. Având în vedere aceste direcții omul trebuie să aibă nu numai o calificare corespunzătoare dar și cunoștințe de cultură generală care să-i permită înțelegerea fenomenelor din societatea în care trăiește, exigențele, cerințele acestei societăți.

Suma cunoștințelor, structura lor, dezvoltarea multilaterală a personalității, educarea moral-politică, toate acestea sunt determinante de nivelul de dezvoltare al forțelor de producție, de structura socială a societății, chiar de structura de clasă, de caracteristicile relațiilor interumane, atât în etapa actuală, cit mai ales în etapa viitoare a societății, de necesitatea unei participări active, mai largi și mai consistente a tuturor membrilor societății la procesul de conducere al ei, la însăși hotărirea dezvoltării ei.

Din acest punct de vedere, o caracteristică a invățământului constă în faptul că obiectivele lui trebuie să aibă în vedere mai ales cerințele viitorului și nu ale prezentului, întrucât 90% din cei care se formează în invățământ reprezintă tineră generație, pornind de la vîrstă cea mai fragedă, pînă la momentul de pregătire superioară într-un anumit domeniu de activitate. Avem de-a face cu o parte din populația care își va desfășura activitatea în cadrul producției, al vieții social-politice abia peste 15—20 de ani și chiar mai mult, dacă ținem seama de durata vieții active și atunci orice orientare, conținut, structuri ale invățământului, ca factor de educare, trebuie să aibă în vedere acest element de viitor. De asemenea și cel care face educația trebuie să-și conceapă munca, activitatea lui de formare a tinerelor cadre nu la nivelul exigențelor etapei în care trăiește și lucrează acum, ci ținind seama în permanență de cerințele societății viitoare.

În țara noastră s-a schimbat radical locul și rolul invățământului, devenind astăzi principalul factor de pregătire, formare și perfecționare a forței de muncă.

Acest principiu și în același timp, cerință față de invățământ, stabilit prin noua Lege a educației și invățământului ca și prin alte acte normative, nu este încă înfăptuit pe deplin, nu este un proces finit, ci abia

de-acum trebuie realizat în toată complexitatea lui urmând ca pe parcurs să concepem concomitent și perfecționarea diferitelor laturi și structuri ale lui.

Aceste atribuții noi acordate invățământului reflectă concepția novatoare, revoluționară elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la școala românească, la locul și rolul ei în societate: ca factor de educare și de formare a tinerilor generații, dar și ca principal factor de perfecționare continuă a cadrelor. Credem că nu trebuie să ne raportăm la trecutul prea îndepărtat pentru a remarcă într-adevăr acest caracter revoluționar al schimbării locului și rolului invățământului. Subliniem numai faptul că în trecut școala asigura un anumit nivel de cunoștințe de cultură generală și abia după terminarea ei, începea calificarea profesională propriu-zisă sau uneori pregătirea profesională presupunând întreprerea școlii și intrarea într-un curs de calificare; însăși bacalaureatul nu atesta nici un fel de specializare și nici un drept de a profesa într-un anumit domeniu.

În concepția nouă intreg invățământul, de toate gradele, asigură în paralel: pe de o parte pregătirea în domeniul științelor fundamentale și pe de altă parte calificarea într-o anumită meserie, la un nivel care să permită integrarea cu bune rezultate într-un loc de muncă, după absolvire.

O a doua idee care ajută la îndeplinirea acestui rol al școlii este aceea că pe toate treptele sale, începînd cu invățământul preșcolar, formarea tinerelor generații, educarea copiilor este concepută în spiritul dragostei, al respectului față de muncă, al formării deprinderilor pentru munca fizică. În acest scop sunt folosite toate mijloacele disponibile, inclusiv desfășurarea unei munci efective, a unei activități utile societății, adaptate pe măsura vîrstei și a posibilităților copiilor sau tinerilor.

Acesta este încă un mijloc care permite ca formarea viitoarelor generații prin invățământ să le asigure o participare activă la viața economico-socială, imediat după absolvire.

De asemenea, am subliniat ideea că educația realizată prin invățămînt este subordonată concepției materialist-dialectice despre lume, concepția dominantă și oficială a societății noastre. Caracterul de stat al întregului invățămînt ca și întreaga educație făcută în invățămînt trebuie să aibă baze științifice și să favorizeze insușirea unei concepții materialist-dialectice despre lume, despre societate. În legătură cu aceasta — ne-am permis să subliniem — că școala nu poate să aibă o atitudine pasivă și indiferentă și nu poate tolera răspindirea concepțiilor mistice, sectare în cadrul invățămîntului. Prin libertatea religiei nu înseamnă că într-o școală un profesor sau educator poate predă orice, poate să și transmită propriile convingeri sectare la niște copii care nu se pot apăra și nu pot discerne, la vîrstă la care sunt în școală, asupra acestor concepții ale profesorilor lor.

De aceea, în invățămînt nu se poate predă și propaga decit concepția fundamentală a societății noastre, concepția științifică a materialismului dialectic.

Tot ca un element nou care asigură infăptuirea locului și rolului invățămîntului, am subliniat finalitatea sa, în sensul că prin întreaga sa structură, prin profilarea diferitelor unități de invățămînt se asigură succesiunea diferitelor trepte de invățămînt, deci și o finalitate nouă, absolvenții de treapta intîi putînd să intre în producție sau să găsească

acces liber la treapta a doua în domeniul pentru care s-a pregătit, deci să și asigure o continuitate în pregătire. Un element nou, caracteristic societății noastre, constă în faptul că atât la terminarea liceului cit și la sfîrșitul unei facultăți, absolvenții sunt repartizați în producție, deci li se asigură un loc de muncă. Noi ne-am obișnuit de mult timp cu această realitate nouă, deosebită, dar care nu este în toată lumea rezolvată și care are implicații foarte puternice în soarta tinerelor generații. Dacă din punct de vedere al structurilor, al corelării planurilor de scolarizare cu nevoile de cadre în perspectivă ale economiei naționale, s-a asigurat acest lucru, noi suntem datori acum ca această finalitate să o facem și eficientă pentru societate. Avem în vedere necesitatea de a pregăti cadre de care societatea are nevoie și la nivelul exigențelor ei de viitor; să nu facem din acest drept acordat tinerelor generații numai o modalitate de a îndeplini o prevedere legală ei care să fie, în același timp, utilă pentru societate, să corespundă și să satisfacă nevoile societății.

Din acest punct de vedere, la indicația expresă a conducerii superioare de partid și de stat a avut loc o adevărată revoluționare a structurilor invățământului. Aici nu a fost vorba de o simplă imbunătățire ci de revoluționare, pentru că, dacă în trecut 90% din licee erau cu caracter umanist, astăzi 90% din licee au profil industrial și agroindustrial, reflectând noua structură sau tendințele de modificare în structura economiei naționale.

În invățământul superior, de asemenea, dezvoltarea puternică a institutelor politehnice, introducerea unor specialități noi legate de noile direcții de dezvoltare a economiei au modificat structura invățământului. În trecut 55% — invățământ universitar și artistic, astăzi 53% — invățământ superior tehnic și agronomic. O caracteristică nouă a invățământului, în cadrul revoluționării lui o reprezintă caracterul său deschis în sensul că asigură accesul liber al tuturor la toate nivelele de pregătire, dind posibilitatea alegерii și modificării profesiunii sau a domeniului în care dorește să se specializeze, element deopotrivă favorabil tinerelor generații cit și generațiilor mai vîrstnice. Caracterul profund umanist al posibilității alegерii și reorientării pregătirii corespunzînd însă și tendințelor și mobilității tot mai mari a societății noastre.

În concordanță cu aceste tendințe orientarea invățământului asigură pregătirea în profil larg, care permite atât satisfacerea mai bună a cerințelor economiei naționale cit și crearea posibilităților de mobilitate profesională a cadrelor în cursul activității lor.

Dacă răspundem invitației de a face o analiză critică, am putea arăta că tendința manifestată la începuturile reorganizării invățământului, din cadrul societății socialiste, de a crea nenumărate specializări mai ales în invățământul superior, a creat tinerilor, care acum sunt la jumătatea vîții lor active și sint în producție, serioase probleme datorită specializării foarte înguste. Aceștia întâmpină greutăți în adaptarea la noile cerințe ale producției. Deși au un bagaj foarte mare de cunoștințe, dar într-un domeniu strict de specialitate, nu au o bază generală mai temeinică care să le permită această mobilitate profesională. Fenomenul mobilității profesionale nu este caracteristic numai nouă și în nici un caz socialismului, el se întâlnește în întreaga lume, a stat în atenția multor cercetători sociologî, economisti, au fost publicate multe lucrări. La noi însă a fost studiat mai puțin acest fenomen. Noi ne-am mulțumit să tot vorbim, cu fraze stereotipe, să publicăm în presă despre necesitatea recalificării, policalifi-

cării, dar practic studiem puțin și ajutăm puțin viața economico-socială să aplice forme concrete, să găsească soluții care să permită înfăptuirea acestui proces efectiv, ce satisfacă deopotrivă interesul economiei dar și interesul oamenilor muncii.

Tot pentru a asigura această orientare nouă a învățământului, conținutul său a fost modificat substanțial în primul rînd prin integrarea învățământului cu producția și cercetarea. Acest proces de integrare s-a realizat în două sensuri: pe de o parte lecții desfășurate în unități de producție sau de cercetare și pe de altă parte producție desfășurată în unitățile de învățămînt și cercetare. În etapa actuală suntem într-o situație am spune calitativ nouă, aceea că toate unitățile de învățămînt inclusiv cele liceale au plan de producție cu indicatori de plan defalcăti din planurile întreprinderilor care le patronează, iar instituțiile de învățămînt superior de mai mult timp se dezvoltă și ca puternice centre de cercetare științifică cu unități de microproducție în care studenții lucrează efectiv; în toate profilurile și pentru toate nivelurile de pregătire se asigură ca cel puțin 1/3 din conținutul învățământului să-l reprezinte activitățile practice, iar în cadrul procesului didactic circa 50% sunt activități de tip experimental.

Schimbarea metodelor de educare prin introducerea unor mijloace care să asigure participarea activă a elevilor, creșterea ponderii activităților de laborator și.a.m.d. este un proces necesar dar care este de-abia în curs de desfășurare și perfecționare.

Din acest punct de vedere am dorit să subliniem faptul că în cadrul învățământului se poate constata un fenomen, remarcat și la început, că uneori modificările în structura unor factori educaționali sau în conceperea lor au mers mai rapid decât desfășurarea de către cadre didactice a activității propriu-zise în procesul instructiv educativ. Datorită concepției novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, care a conceput locul și rolul nou al școlii au fost create structuri noi în învățămînt, a fost realizată o profilare nouă a unităților de învățămînt și modalități noi de instruire, dar înfăptuirea în practică a acestei concepții noi este pe departe de a fi finalizată, fiind necesare mari eforturi de mobilizare și perseverență în aceste direcții din partea celor care lucrează în învățămînt. Am remarcă cîteva din cauzele care au contribuit la răminerea noastră în urmă din acest punct de vedere.

Învățămîntul se inscrie și el pe linia celorlalte domenii, cum remarcă la Congresul agriculturii tovarășul secretar general al partidului, care din punctul de vedere al pregătirii cadrelor, al formării și educării lor este rămas în urmă. Aceasta este o realitate, dar care trebuie nu numai să o constatăm ei și să o remediem prin îmbunătățirea pregătirii cadrelor didactice. Avem toate condițiile să îmbunătățim această situație, să corelăm exact ceea ce pregătim prin diverse forme cu nevoile economiei naționale. În învățămînt sunt cele mai favorabile condiții de planificare în perspectivă, cel puțin pe un cincinal, pentru că în învățămînt resursele sunt cunoscute — dacă ținem seama că școlarizarea începe la 6 ani — cel puțin cu 6 ani înainte. Știm exact că copii intră anual în școli, și în condițiile de învățămînt generalizat planificarea se poate face perfect. Cu toate acestea se constată că pregătim mai mulți sau mai puțini specialiști într-un domeniu, inclusiv pentru învățămînt față de nevoile societății și această neconcordanță este determinată nu numai de modificările ce au intervenit în

perioada de pregătire să spunem de 4 ani sau 5 ani cînd durează facultatea, ci de o insuficientă fundamentare științifică a cifrelor de școlarizare. De asemenea, deși învățămîntul asigură tuturor elevilor și pregătirea într-o meserie, potrivit căreia trebuie încadrat în producție, totuși se organizează încă nenumărate cursuri de calificare la locul de muncă cu avizul Ministerului Educației și Învățămîntului, coordonatorul pregătirii și calificării tuturor cadrelor. Acest fapt a dus la implicații foarte serioase în asigurarea încadrării absolvenților de liceu calificați pentru o meserie și care sunt mai bine pregătiți din punct de vedere al culturii generale, au o educație politică, socială dar care uneori nu și găsesc locuri de muncă pe măsura pregătirii lor, fiind preferați cei care au fost pregătiți în întreprindere chiar dacă au un nivel de cunoștințe mai scăzut.

Practica a arătat că un elev, un absolvent cu bacalaureatul cînd lucrează ca muncitor dă rezultate mult mai bune, are o productivitate mult mai ridicată, este un muncitor conștient cu capacitate creatoare care să lucreze în cunoștință de cauză, deci poate să se adapteze nevoilor procesului de producție și să obțină rezultate calitativ superioare, exact ce avem nevoie în prezent și în viitor.

Din aceste neajunsuri ale planificării școlare s-au creat neajunsuri economiei naționale în loc să valorificăm această posibilitate superioară care o avem, de a prevedea și corela diferențele laturi ale vieții economice și sociale.

Corelarea pregătirii cadrelor cu cerințele societății, ale economiei și ale vieții social-culturale trebuie făcută însă sub două aspecte: pe de o parte cantitativ, adică să pregătim numărul de cadre în raport cu nevoile de perspectivă ale economiei pe o perioadă mai îndepărtată și nu numai pentru 1–2 ani, ținînd seama de durata vieții active, iar sub aspect calitativ avem în vedere, în primul rînd, structura învățămîntului, adică structura pe profile, pe meserii, care trebuie să se coreleze cu modificările din structura societății. Tot sub aspect calitativ avem în vedere nivelul de calificare al cadrelor, ținînd seama de dotările tehnice superioare ale producției care necesită un nivel de cunoștințe în științele fundamentale, matematică, fizică, chimie, biologie dar și cunoștințe tehnice deosebite pentru înțelegerea fenomenelor din tehnică, din știință, din societate în general. Referindu-ne tot la aspectul calitativ al învățămîntului el trebuie să asigure cunoștințe economice și politice necesare participării active a viitorului cetățean, a viitorului lucrător într-un domeniu de activitate, întrucît ideea ca fiecare muncitor să fie participant activ la procesul de autoconducere nu poate fi rezolvată numai prin structurile organizatorice care s-au creat (adunări generale, consilii ale oamenilor muncii, consfătuiri ș.a.m.d.), care își au rolul lor dar nu reușesc să fie eficiente dacă cei care participă la ele nu sint pregătiți în sensul competenței necesare pentru a contribui la luarea unor hotărîri realizabile și eficiente, pentru a participa efectiv la realizarea lor. Din acest punct de vedere se poate constata de asemenea o răminere în urmă față de structurile create. Deși consiliile oamenilor muncii, adunările generale s-au instituționalizat de mulți ani nu s-a asigurat totdeauna concomitent pregătirea și educarea membrilor lor în spiritul unei activități participative și responsabile. În aceste condiții, însăși activitatea acestor organisme democratice de conducere a fost o școală pentru pregătirea cadrelor. Pregătirea în acest spirit a tinerelor generații nu se poate face numai printr-o disciplină, să zicem, cea de ști-

înțe sociale, ci prin întregul proces de învățămînt și prin întregul proces educativ. De mulți ani noi căutăm să lămûrim în dezbatările noastre, în literatura noastră, întii dublu rol, acum tripla calitate a oamenilor muncii de producători, proprietari și beneficiari, dar practic înțelegerea și acționarea în acest dublu sau triplu rol nu este peste tot asigurată, pentru că unii dintre ei nu au ajuns încă la acel nivel de conștiință și de înțelegere care să-i determine din convingere să acționeze ținînd seama de toate aceste ipostaze.

Una dintre cauzele principale pentru care noi am rămas în urmă cu pregătirea tinerei generații în acest sens, este faptul că paralel cu introducerea structurii noi, nu am asigurat concomitent pregătirea corespunzătoare a educatorilor. Astfel, pentru structurile noi ale învățămîntului avem deficit mare de profesori la științele fundamentale (matematică, fizică, chimie) a căror pondere a crescut în planul de învățămînt. Un deficit și mai mare avem la disciplinele tehnologice, care asigură pregătirea tinerilor într-o meserie. În prezent mai rezolvăm unele lucrări cu oameni necalificați, cu suplinitori, prin atragerea unor buni specialiști din producție dar care nu au pregătirea pedagogică necesară și nu pot desfășura un învățămînt eficient.

Pe de altă parte, procesul de perfecționare a cadrelor didactice a fost reorganizat abia acum un an deși învățămîntul, în noua concepție, a fost organizat de mai mulți ani. Începînța cu care realizăm îmbunătățirile calitative în pregătirea cadrelor didactice prin însăși învățămîntul pedagogie și universitar și continuarea pregătirii unor cadre pentru învățămînt fără o legătură directă cu programele analitice sau cu condițiile în care își vor desfășura viitoarea profesiune sint neajunsuri care trebuie corectate. Deficiențe avem și în pregătirea profesorilor pentru a folosi tehnologia didactică modernă. Învățămîntul a beneficiat în ultimii 10–15 ani de un volum de investiții care i-a permis o triplare a capacitaților de producție și a dotării tehnice.

Avem mijloace moderne în aproape toate tipurile și nivelele de învățămînt, dar nu am asigurat în aceeași măsură pregătirea corespunzătoare a cadrelor didactice să minuască aceste mijloace moderne, să le folosească în scopul creșterii eficienței învățămîntului. Și în sfîrșit, printre aceste cauze am considerat și o exigență slabă a noastră, a tuturor, față de cei care lucrează în învățămînt. Preocuparea centrală actuală de a asigura educarea educatorilor, considerăm că ar trebui să beneficieze de o dezbatere mai largă, din partea noastră a tuturor care ne ocupăm de acest domeniu și de o participare mai corespunzătoare a tuturor factorilor care pot contribui la perfecționarea educatorilor, la adaptarea lor rapidă la noile structuri create în învățămînt, la noul rol și loc care este asigurat școlii ca factor de pregătire a viitoarelor contingente de forță de muncă. De altfel în domeniul educatorilor, al învățămîntului, perfecționarea continuă nu este un principiu nou așa cum este pentru celelalte domenii de activitate, deoarece la cei care lucrează în învățămînt, totdeauna a fost valabil acest principiu. Cu atît mai mult astăzi cind întreaga populație, lucrătorii din orice domeniu trebuie sistematic să-și perfecționeze cunoștințele, obligația perfecționării pentru educator este mai stringentă. Cu cît ea se va realiza la un nivel superior cu atît învățămîntul va înregistra rezultate calitativ superioare.